№ 205 ՇԱԲԱԹ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 20 1903 ՇԱԲԱԹ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 20 № 205

ԵՐԵՍՈՒՆՄԵԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Բաժանորդագրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Հասցէ Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են նոնպարէլի տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Գործը չը պէտք է կանգնի.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հերթական մի հարցի առիթով. Լ. Տօլստոյ և կարմա. Ո՞ւր է մեր գիտակցութիւնը. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ի՞նչ է կատարվում Մակեդոնիայում. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԹԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Դէպի Արարատ.

ԳՈՐԾԸ ՉԸ ՊԷՏՔ Է ԿԱՆԳՆԻ

Վերջին ժամանակներս մենք սկսում ենք նկատել, որ մի քանի ձեռնարկութիւնների անաջողութիւնը վհատեցրել է մարդկանց և յետ կանգնեցրել գործունէութիւնից: Դա սխալ և վնասակար մտածողութիւն է:

Եթէ, օրինակ, նաւթային արդիւնաբերութիւնը հասցրել է այս ու այն անձին սնանկութեան, չը պէտք է մոռանալ և այն, որ շատ շատերը օգտվել են նրանից և այնպիսի միջոցներ ձեռք բերել, որոնցով նրանք սկիզբ են դրել ուրիշ նոր ձեռնարկութիւնների: Եթէ մի քանի գինեգործներ, մետաքսագործներ և ուրիշ արդիւնագործութեան նուիրված անձինք վնասվել են իրանց պարապմունքից, դրա հակառակը կան շատերը, որոնք մեծամեծ օգուտներ են ստացել և ընդարձակել են իրանց տնտեսութիւնը:

Անկասկած՝ լաւ կը լինի, որ կորուստներ տեղի չունենան, որ մարդ միշտ առաջ գնայ, առանց յետ-յետ քայլելու: Բայց այդ հանգամանքը դեռ չէ նշանակում թէ կորուստների երկիւղը պէտք է կանգնեցնէ և դադարեցնէ մարդկանց գործունէութիւնը: Կորուստը բացասական երևոյթ է, բայց հաշւի առնելով դրականի արժէքը և կարևորութիւնը, պէտք է ընդունակ լինել կորստի նշանակութիւնը նուազեցնել աւելի մեծ և ընդարձակ դրական գործունէութեամբ: Եթէ կորստի երկիւղից մեր գիւղացին չը վարէր, չը ցանէր իր հողերը, այն ժամանակ նա դատապարտված կը լինէր իր գոյութեան վրա: Այնպիսի ծանր տարիներում, ինչպէս էին անբերրիութեան երկու տարիները Ախալքալաքի գաւառում, երբ գիւղացիները հասել էին նոյն իսկ յուսահատութեան իրանց ներկայի վերաբերութեամբ, դարձեալ յաղթող հանդիսացաւ քաշքշելով ոգին, որ խրախուսեց մարդկանց գործի ձեռք զարկելու և նոր մշակութեամբ տնտեսութիւնը վերակազմելու:

Ուրիշ երկիրներում էլ ձգնաժամերը տեղի են ունեցել և ունեն, բայց նրանց գոյութիւնը և կրկնութիւնը ոչ միայն չէ կանգնեցրել մարդկանց արդիւնաբերական գործունէութիւնը, այլ ընդհակառակը դրդել է մարդկանց աւելի լարված, աւելի եռանդուն ջանքերի գործադրութեան, որպէս զի կատարելագործված եղանակներով կարելի լինի թէ եղած արդիւնագործութիւնը բարւոքելու և թէ նոր ճիւղեր բանալու և նրանց զարգացնելու:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՐԹԱԿԱՆ ՄԻ ՀԱՐՑԻ ԱՌԻԹՈՎ

III

Գինու վաճառահանութիւնը զարգացնելու համար անհրաժեշտ է ամենից առաջ կարգի գնել մեր այգեգործութիւնը, որից կախուած ունի գինեգործութիւնը, սովորեցնել այգեգործին լաւ և առողջ խաղող ստանալ և ապա լաւ գինի պատրաստել նրանից, գինու իւրաքանչիւր կենտրօնում ուսումնասիրել խաղողների տեսակները և նրանց իւրաքանչիւր տեսակից գինիներ պատրաստել իրանց բնորոշ յատկութիւններով և այսպիսով իւրաքանչիւր կենտրօնում տեղծել լաւ մշակված, առանձնայատուկ բնական գինու տիպ և աշխատել, որ բոլոր այդտեղի այգեգործները բոլոր կարելոյն մօտեցնեն իրանց պատրաստած գինիները այդ տիպին:

Պէտք է ասել, որ գինի գործածողների ճաշակը բոլորովին աղաւաղված է շնորհիւ թէ այգեգործների անմաքուր պատրաստելու ձևին և թէ գինեվաճառների ագահութեան: Այնտեղ, ուր ժողովուրդը ծանօթ չէ բնական գինու համին, պատրաստում են զանազան խառնուրդներից գինի և հրամցնում են գործածողներին, որ դա է գինի անուանած բանը. իսկ այնտեղ, ուր գինեգործական երկիր է և փչացած գինիներ շատ կան, նրանց մէջ այնպիսի վնասակար բաներ են խառնում, որ գինին թունաւորում է գործածողին թէև ոչ յանկարծ, բայց դանդաղ: Ո՞ւմ յայտնի չէ որ գինու մէջ խառնում են ալիզերեան թթուաւ, ...

...րին, անիլինի ներկ, պաղլեղ (շիբ) և այլ նիւթեր, չենք խօսում համ տալու համար զանազան արհեստական եթերներ խառնելու մասին, որոնց մէջ կան և թունաւոր նիւթեր:

Շատ մեծ ճիգ պէտք է թափել գործածողների ճաշակը բարելաւելու համար և այդ մի մարդու գործ չէ, դրան պէտք է մասնակցէ իւրաքանչիւր այգեգործ, եթէ թանգ է իր համար իր ապագան: Ամենից առաջ պէտք է մրցել լաւ յատկութիւն ունեցող գինիներով, արտահանել դէպի շուկաները առողջ, մաքուր և լաւ պատրաստված ապրանք. ոչ մի ակցիզ, ոչ մի բանդերօլ չէ կարող օգնել, կեղծողը միշտ կը կեղծէ և վերջապէս, եթէ մեր գինին անընդունակ է մրցելու և ճանապարհորդութեան, ինչպէս կարող է բանդերօլը նրան լաւացնել, քանի որ մենք չը գիտենք գինի պահելու և պատրաստելու ամենատարրական ձևերը:

Մեր կարծիքով գինեգործների ծրագրելի համախումբերը կամ ժողովները ամենալաւ հետևանքների կարող են հասնել: Այդ ժողովները նշանաւոր կենտրօններում պէտք է ունենան փորձնական այգիներ, գինու պահեստներ, որտեղ ցանկացողները կը ծանօթանան գործնականապէս այգեգործութեան և գինեգործութեան հետ և որտեղ կարելի էր մի և նոյն ժամանակ հանրամատչելի դասախօսութիւններ կազմակերպել տեղական լեզուներով: Թիֆլիսի մէջ Կովկասի համար պէտք է հիմնել կենտրօնական լաբօրատօրիա և պահեստ, որտեղ գինու կենտրօններից կը հաւաքվեն զանազան ձևով պատրաստած գինիներ և կենթարկվեն ամեն տեսակ փորձերի, որպէս զի իւրաքանչիւր տեղի համար գինու մի որոշ տիպ որոշվի և այդ կենտրօնական լաբօրատօրիան, ունենալով գինեգործական կենտրօններում իր ճիւղերը և մասնաճիւղերին, տայ նրանց իւրաքանչիւր դէպքի համար առանձին առանձին մշակված ձևեր ու հրահանգներ:

Նպատակայարմար կը լինէր նոյնպէս կազմել ընկերութիւններ, որոնք ունենային կատարելագործված պահեստներ: Նրանք կարող էին պահել վատ մառաններ ունեցող այգեգործների գինին մինչև ծախելը կարելիին չափ էժան գնով. այդ ընկերութիւնները մի և նոյն ժամանակ, դարձեալ շատ քիչ վարձատրութեամբ, միջնորդի դեր կը կատարէին գինու վաճառման և արտահանելու մէջ, տարածելով մեր գինիները աւելի հեռաւոր տեղերում. այդ ընկերութիւնները կը վերցնէին իւրանց վրա նաև այգեգործներին դրամական միջոցներ հասցնելու գործը այգի մշակելու համար քիչ տոկոսով, որպէս զի նեղն ընկած այգեգործը չընչին գնով չը ծախէ կամ չը տայ իր գինին վաշխառուներին իր պարտքի տեղ: Այս ձևը միջոց կը տար նաև առանց դժուարանալու մասնակցել այգեգործների և գինեգործների ժողովի հարկաւոր ծախքերին, որոնցով կը պահպանվին վերև յիշած կազմակերպութիւնները:

Երբ շուկան միանգամից կողոպտվի բնական անուշահամ գինիներով, այն ժամանակ արհեստական գինին ինքնաբերաբար կանհետանայ շուկայից: Վերջապէս ճանապարհների հաղորդակցութիւնները մեծ դեր են կատարում և պէտք է աշխատել, որքան կարելի է, փոխադրութեան թէ ձևը և թէ ծախքը թեթևացնել: Բացի դրանից պէտք է աշխատել ստեղծելու ապրանքատար վագօնների մի այնպիսի ձեւ, որ հնարաւորութիւն տար գինի տեղափոխել դէպի Ռուսաստանի քաղաքները թէ ամենաշոգ և թէ ամենացուրտ ժամանակը:

Այս բոլորը առանձին անհատների համար դժուար և մինչև անգամ անկարելի է, բայց երբ գործը կանցնի մի ժողովի, համախմբի կամ բազմանդամ ընկերութեան ձեռքը, շատ մօտիկ ապագայում մեծ արդիւնք կը ստացվի: Անհրաժեշտ է համախմբվել, միասին գործել մանաւանդ այգեգործներին, որովհետև նրանք կռւում են բնութեան արհաւիրքների զօրեղ հարուածների դէմ, որոնց յաղթել կարելի է միայն միացած, միահամուռ ուժերով:

Գ. Խարազեան

Թիֆլիս

Լ. ՏՕԼՍՏՈՅ ԵՒ «ԿԱՐՄԱ»

Այժմ, երբ գրեթէ ամբողջ աշխարհը հետաքրքրվում է Տօլստոյի փիլիսոփայական դրուածքներով, աւելորդ չի լինի ծանօթացնել «Մշակի» ընթերցողներին, թէ ինչ հայեացք ունի Տօլստոյ հոգու անմահութեան և բարոյականութեան էվօլիւցիայի մասին: Տօլստոյի այդ հայեացքը երևում է նրա մի նամակից, որ գրել է նա 1892 թ. փետրվարի 7-ին պ. Սիօսեվին բուդդայական «կարմա» կոչվող վարդապետութեան մասին:

Բուդդայական «կարման»—հաւատացման ուսմունքն է, որ մեծ կապ ունի հոգեփոխութեան և այժմեան բնագէտների ժառանգականական ...

ԹԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ

XI

Գիշերը մենք պէտք է անցկացնէինք այն վագօնում, որով եկել էինք և որ երկաթուղու վարչութիւնը յատկացրել էր արշաւախմբի անդամներին: Նախընթաց գիշերը, ճանապարհին, ինձ չէր աջողվել քնել և ես յոյս ունէի այս անգամ լրացնել քնի պակասորդը. բայց Երևանի մոծակներն այլ կերպ էին տնօրինել իմ և իմ ընկերակիցների բաղդը: Վագօնը լեքն էր այդ արիւնածարաւ փոքրիկ գազաններով, որոնք չը նայելով իրանց խոշորացուցային մեծութեան՝ տանջում էին մեզ աւելի, քան գուցէ ընդունակ են տանջել մեծ գազանները: Գոնէ վերջիններիի դէմ կարելի է կռւել, կարելի է մեռնել կամ ապրել, բայց փոքրիկ գազանների դէմ չը կայ ոչ մի միջոց. նրանք երբեմն ազդուող և երբեմն առանց ազդողի առաջնորդ ազդարարութեան՝ յարձակվում էին անխնայ մեզ վրա և տանում իրանց արեան բաժինը: Ես ամբողջովին, ոտ ու գլխով, ամուր փաթաթվել էի վերմակով և աշխատում էի մի անցքի ծակ անգամ բաց չը թողնել մոծակների մուտքն արգելելու համար. ես խեղդվում էի տաք վագօնում, վերմակի տակ, բայց չարախնդաց միջատները միայն ծիծաղում էին ինձ վրա. նրանք մէկ ծակում ու այրում էին ուղիղ քթիս ծայրը, մէկ ունքերիս մազերը. դեռ մէկ տեղս չը՛ քորած, ձեռքս արագութեամբ տանում էի մի ուրիշ տեղ… բայց դրա փոխարէն մենք էլ լուծում էինք մեր վրէժը այդ անտանելի արարածներից՝ ուղարկելով նրանց… դժոխքը և անթիւ նախատական խօսքեր ուղղելով նրանց հասցէին: Այդ բանի մէջ մի առանձին եռանդ ցոյց էր տալիս ռուս ընկերակիցներիցս մէկը, որ պատերազմում էր մոծակների դէմ հայհոյանքների անսպառ պաշարով. նա նոյն իսկ մեղադրում էր Երևանի քաղաքային վարչութեան, որ կանօններ չէ հրատարակում մոծակների համար և չէ ստիպում նրանց փոքր ինչ աւելի հիւրասէր և կարգապահ լինելու:

Առաւօտեան մենք վեր կացանք յոգնած ու գունաթափ. նայելով ամեն մէկիս դէմքին առանձին-առանձին՝ ռուս կատակաբանը հաւատացնում էր, որ ոչ մէկիս մարմնի մէջ ոչ մի կաթիլ արիւն չէ մնացել—ամբողջը ծծել են մոծակները. նա խորհուրդ էր տալիս մեզ վերադառնալ Թիֆլիս, որովհետև արնաքամ մարմնով չէ կարելի բարձրանալ ոչ միայն Արարատի գլուխը, այլ և հասնել նրա ստորոտը:

Ժամի 6-ն էր արդէն, երբ մենք դուրս եկանք վագօն-ննջարանից: Պարզ, գեղեցիկ, խաղաղ առաւօտ էր: Հարաւ-արևմտեան կողմում մեր առաջ կանգնած էին Մասիսների երկու վիթխարի գագաթները և կարծես քաշում, հրապուրում էին մեզ դէպի իրանց բարձունքը: Նայելով նրանց անամպ, սպիտակ կատարներին,—Փոքր Մասիսի գլուխն ես ծածկված էր թեթև ձիւնով,—մենք մոռացանք և անհանգիստ գիշերն և մոծակներին: Լի եռանդով սկսելու մեր դժուար ճանապարհորդութիւնը՝ մենք աշխատում էինք ժամ առաջ դուրս գալ Երևանից և ճանապարհ ընկնել: Պօստային կառքերը, որոնք արդէն վարձված էին նախընթաց օրը, պատրաստ կանգնած էին կայարանի մօտ: Շտապով թէյ խմելուց և մի փոքր պանիր-հաց ուտելուց յետոյ՝ մենք կապեցինք բոլոր ծանրոցները կառքերի ետևը և ճանապարհ ընկանք դէպի Արալըխ:

XII

Ծանր վերցուեղեան օմնիբուսը մեծ դժուարութեամբ մի քանի պտոյտներ գործեց զարուփոսերի մէջ և ընկաւ Ղամարլուի խճուղին: Առատ «նավօդկիօ»-ի խոստումով ոգևորված՝ հայ կառավարը սկսեց անխնայ քշել ձիերին. բայց որքան էլ նա աշխատէր՝ այսուամենայնիւ մեզ չէր կարող գոհացնել. երկաթուղու գնացքի արընթաց (՞) թռիչքից յետոյ՝ կառքի ամենաարագ վազքն անգամ մեզ թւում էր չափազանց դանդաղ, չափազանց ձանձրալի: Մի քանի անգամ մեր դժգոհութիւնը կառավարին յայտնելուց յետոյ,—նա փիլիսոփայօրէն լռում էր և հարկ չէր համարում պատասխանել,—մենք թողինք նրան իր կամքին. ձիերն սկսեցին գնալ պօստային «նժոյգներին» յատուկ արագութեամբ:

Ճանապարհը Երևանից դէպի Ղամարլու ունի իր առանձին գեղեցկութիւնը. խճուղու երկու կողմում, հարթ-հաւասար տարածութեան վրա, անընդհատ յայն ժապաւէնի նման, ձգվում են թամբակի ու բրնձի ցանքեր: Թամբակի կոկոնները բացվել են և նրանց սպիտակ-կարմրաւուն ծաղիկները փայփայում են մեր աչքերը. թւում է, թէ անցնում ես վարդենիների լայնատարած անկարաններ միջով: Տեղ-տեղ նրանք ընդհատվում են այգիներով, որոնց մէջ, գետնի վրա ցածր-ցածր կապած թփերի տակից երևում են խաղողի դեռ ես կանաչ ողկոյզները: Պարտիկ այգեպանը, իր անփոփոխ թաղիքեայ սպիտակ գդակով և նոյնքան անփոփոխ կապոյտ կապայով կանգնած է այգու հողաշէն պատի մօտ և ուշադրութեամբ նայում է մեր կառքին. նրա արևառ դէմքի վրա գոհութեան ժպիտ է խաղում. անշուշտ մեզ անենելու համար չէ այդ ժպիտը. երևի նա նոր նայում ու զուարճանում էր իր կանաչազեղ այգու, իր քրտնաթոր աշխատանքի պտուղ անհամար ողկոյզների տեսքով և այդ ժպիտը լոկ մի մոռացված մնացորդ է նրա հոգեկան ուրախ յուզմունքից: Մի քիչ հեռու ճանապարհի վրա մեզ հանդիպում են բեռնաւորված էշերի խմբեր, որոնց ետևից դանդաղութեամբ գնում են պարսիկ կիրամերկ, ոտաբոբիկ պատանիներ: «Շատ են այստեղ պարսիկները», անցնում է իմ մտքից ու ակամայից անհանգստացնում ինձ մի վայրկեան. բայց ահա, կարծես դիտմամբ անհանգստութիւնս փարատելու համար, մէկը միւսի ետևից մեզ հանդիպում են բազմաթիւ սայլեր, կառքեր, օմնիբուսներ, դիլիժանսներ, որոնց մէջ հայ գիւղացի աղամարդիկ, կանայք

օրէնքի հետ։ Ցայտնի է, որ ժառանգականութեան օրէնքով մարդս կրում է իր մէջ իր պապերի բոլոր առաքինի և վատ կողմերը, մեռնելիս էլ նա իր լաւ ու վատ յատկութիւնները տալիս է իր ժառանգներին։ Նայած թէ ինչն է աւելի զարգացած, այն էլ գերակշռութիւն է վերցնում և ժառանգները գնում են կամ դէպի լաւը, կամ այլասերւում են։ Բուդդայականների «կարմային» ուսուցանում է, որ հոգին անմահ է, մահից յետոյ հոգին վերածնվում է և ուրիշ ձև է ընդունում. այդ արտաքին տեսքը—հոգու անցողական շրջանն է կազմում, որի ժամանակ հոգին կամ դէպի լաւն է գնում, կամ դէպի անկումը. որքան առաքինի, որքան բարոյական կեանք է վարել մարդ մահից առաջ, այնքան աւելի է նա մօտենում—մահից յետոյ—ապագայում (չը մոռանաք վերածնվելը) բարոյականութեան իդէալին։

Տօլստոյ իր նամակի մէջ, որի թարգմանութիւնը բերում եմ ներքևում ամբողջովին, յայտնում է հետևեալ միտքը։ Մեր այս կեանքը՝ մի ուրիշ աւելի իրական կեանքի նախապատրաստականն է. մենք այս կեանքում պիտի պատրաստվենք հետևեալ աւելի իրական կեանքի համար. (ինչ առել կուզի, որ հանդերձեալ կեանքի մասին չէ խօսքը)։ Մեռնելուց յետոյ մեր հոգին գնում է այն իսկական և աւելի իրական կեանքը, որտեղ աւելի սերտ կապ կայ մէկմէկու հետ, որտեղ կայ իսկական սէր դէպի ընկերը, ուստի մենք այս կեանքում պիտի աշխատենք զարգացնել մեր առաքինի և բարոյական կողմերը, որպէս զի մեր մահից յետոյ մեր հոգին վերածնվելիս աւելի մօտենայ բարոյական կատարելութեանը, կամ ըստ ժառանգականական օրէնքի, որպէս զի մեր ժառանգները ժառանգեն մեզնից մեր առաքինի և բարոյական յատկութիւնները և, աւելի դէպի լաւը զարգացնելով, տան իրանց յաջորդներին և այդպէս յաջորդաբար ձգտեն դէպի բարոյական կատարելութիւնը։

Ահա նամակի թարգմանութիւնը։

«Դուք հարցնում էք ինձ բուդդայական «կարմայի» մասին։ Երազում մարդ համարեա այնպէս է ապրում, ինչպէս և իրականութեան մէջ։ Պասկալը, կարծեմ, այսպէս է ասում. Եթէ մենք երազում մեզ միշտ տեսնէինք մի և նոյն դրութեան մէջ, իսկ իրականութեան մէջ զանազան դրութեան մէջ, այն ժամանակ մենք երազը իրականութիւն կը համարէինք, իսկ իրականութիւնը՝ երազ։ Դա ճիշտ է ոչ բոլորովին։ Իրականութիւնը երազից զանազանվում է նրանով, որ նա աւելի ճշմարիտ, աւելի իրական է։ Այնպէս որ ես կասէի այս ձևով. եթէ մենք ուրիշ աւելի իրական կեանք չը ճանաչէինք, երազը իսկական կեանք կը համարէինք և երբէք չէինք կասկածի, որ դա իսկական կեանք չէ։

«Այժմ մեր ամբողջ կեանքը՝ ծննդից մինչև մահ իր երազներով հանդերձ քուն չէ արդեօք, որը մենք իսկական կեանք ենք համարում և որի իրականութիւնը մենք չենք հասկանում այն պատճառով, որ մենք ուրիշ աւելի իրական կեանք չը գիտենք։ Ես ոչ թէ կարծում եմ, այլ համոզված եմ, որ դա այդպէս է։

«Ինչպէս երազներն այս կեանքում, այնպէս մի դրութիւն, որի ժամանակ մենք ապրում ենք նախընթաց կեանքի տպաւորութիւններով, մտքերով և զգացմունքներով, հէնց այնպէս էլ այժմեան մեր կեանքը մի դրութիւն է, որ մենք ապրում ենք «կարմայով», որը աւելի իրական կեանքի նախորդն է և որի ժամանակ մենք ույժ ենք ժողովում, «կարմա» ենք պատրաստում գալիք՝ աւելի իրական կեանքի համար, որից մենք դուրս ենք եկել։ Ինչպէս մեր այս կեանքի մէջ մենք հազարներով ենք երազ տեսնում, այնպէս էլ այս մեր կեանքը այն հազար կեանքերից մէկն է, ուր գալիս ենք աւելի ճշգրիտ, իրական և իսկական կեանքից, որից դուրս ենք գալիս այս կեանքը մտնելիս և ուր վերադառնում ենք մեռնելիս։ Մեր կեանքը աւելի իսկական կեանքի մի քունն է, և այսպէս անվերջ—մինչև վերջին իսկական կեանքը—Աստուծու կեանքը։ Ծնունդը և աշխարհքի մասին առաջին հասկացողութիւնը—դա քունն մտնելն է և ամենաքաղցր երազ. մահ—դա զարթնումն է։

«Վաղաժամ մահը—դա նշանակում է, որ մարդուն զարթեցրին, բայց նա դեռ իր քունը չէ հանել. ծերունու մահը—մարդ իր քունը հանել է, բայց լաւ չէր քնել և ինքը զարթնեց։ Անձնասպանութիւնը—զարհուրելի երազ է, որը մարդ փչում է նրանով, որ յիշելով թէ քնած է, ույժ է գործ դնում և զարթնում է։ Այն մարդը, որ միայն այս կեանքով է ապրում և ուրիշ կեանք չէ զգում—դա մի խոր և առանց երազների քուն է, դա կէսակենդանական դրութիւն է։ Քնի մէջ չը զգալ ինչ է կատարվում շուրջը, քնել զգայուն, ամեն րոպէ պատրաստ լինել զարթնելու—դա կը նշանակէ գիտակցել՝ թէև մութ կերպով, որ կայ մի ուրիշ կեանք, որից դուրս ես եկել և ուր գնում ես։

«Քնի մէջ մարդ միշտ եսասէր է և ապրում է մենակ, առանց ուրիշների մասնակցութեան, առանց ուրիշների հետ կապակցութեան։ Այն կեանքում, որը մենք իրական ենք կոչում, ուրիշների հետ ունեցած կապը աւելի շատ է և կայ արդէն մի բան, որը նման է դէպի ընկերը տածած սիրուն։ Իսկ այն կեանքում, որից մենք դուրս ենք եկել և ուր գնում ենք, այդ կապը աւելի սերտ է, այնտեղ սէրը ոչ թէ մի իղձ է, այլ և իրականութիւն։ Այն կեանքում, որի համար այս կեանքն էլ է քուն—կապը (մէկ մէկու հետ ունեցած) և սէրը աւելի են և մենք հէնց այս քնի մէջ էլ զգում ենք, որ այնտեղ գութ լինի, կը լինի էլ։ Այդ բոլորի հիմքը մեզանում կայ և դրանով լցված է մեր բոլոր քունը (կեանքը)։

«Ես կուզէի, որ դուք հասկանաք ինձ. ես ոչ թէ զուարճանում ու հնարում եմ. ես հաւատում եմ դրան, անկասկած տեսնում եմ, գիտեմ՝ որ մեռնելիս, ես ուրախ կը լինեմ, որ մտնելու եմ այն աւելի իրական աշխարհը»։

Բժ. Ա. Մ.

ՈՒՐ Է ՄԵՐ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ
(Նամակ Բագուից)

—

Աշունքը եկաւ։ Բագուի քիչ թէ շատ թմրած կեանքը նորից կենդանացաւ և սկսվեց սենդային գործունէութիւնը։ Բայց գիտէք ինչ գործունէութիւն է, ընթերցող,—ման գալ, մաշվել, առու տալ, ատրամալ, մի խօսքով գործ դնել առանց խտրութեան ամեն միջոց, միայն թէ միջից փող դուրս գայ։ Աշխատել, շատ աշխատել, դիզել որքան կարելի է և ինչ գնով որ կարելի է։ Եւ ինչու համար, միմիայն եսական զուարճութիւնների համար, միայն իր համար։ «Հարևանին չոր հացից զրկել՝ իր հացը իւղոտելու համար», սա բագուեցիներիս բնաւորութեան առանձնայատկութիւնն է։

Այստեղ, մեզ մօտ, գոյութեան կռւի զէնքերի մէջ խտրութիւն չէ դրվում. ինչպէս որ ուզում ես, ինչով որ ուզում ես դէմ դուրս եկ, միայն յաղթես։ Վայ յաղթվողին։

Բայց, դժբախտաբար, ցաւալին այն է, որ խեղճերի արիւնով ներկված մեր վաստակը մենք չենք կարողանում նոյն իսկ մեր օգտի համար խելացի կերպով, գիտակցօրէն գործադրել։ Խեղճերից գզլած կօպէկները հաւաքելով, մենք հարիւրներ ենք շինում, հարիւրները հազարներ և ապա սկսում դառնալ ոգու համաձայն «մօդնի» լինել։ Զունենալով կեանքի մէջ ոչ մի առաջնորդող սկզբունք, ինքներս լինելով միշտ անկիրթ, բնականաբար մենք մեր հարևանին ենք հետևում և նրա պէս նստում վերկենում և այսպիսով մեր քայլերը կարծէք կապկի նմանութիւններ լինեն։ Հետևանքը ներկայ տարօրինակ իրողութիւնն է,—այն է կատարեալ այլասերումը—«Ասում են մօդը այդպէս է» կամ առանց մեզ հաշիւ տալու ընդունում ենք որ—«այդպէս է պէտք» կամ—«բոլորի ասածը այդպէս է»...

Ամօթ մեզ, որ բարքերի ենք զոհ գնում։

Ահա փաստեր։

Տիկին Փանակօթեանը ստիպում է իր ամուսնուն այս տարի իր երեխաների համար «գըմբէզնասմնակա» վերցնել ոչ թէ ֆրանսուհի, ինչպէս անցեալ տարի, այլ գերմանուհի, որովհետև «ասում են թէ գերմանուհին աւելի լաւ է»։

Հարցրէք տիկնոջ՝ ինչով է լաւ, ով է այդ ասողը, այդ նա չը գիտէ, բաւական է որ «ասում են»։

Տիկին Տէրմավարգեանը, ընդհակառակը, իր ամուսնուն ստիպում է դուրս անել գերմանուհուն և վարձել ֆրանսուհի միմիայն այն պատճառով, որ տիկին Փիփաօթեանը ֆրանսուհի է վարձել, իսկ ինքը նրանից «ինչով է պակաս» որ չանէ այդ։

Տիկին Պէնջարեանն էլ այս տարի ոչ ֆրանսուհի է ուզում և ոչ էլ գերմանուհի, նա համոզված է, որ ազգութիւնը մի և նոյն է, բայց «ուհի» մասնիկը աւելորդ է, աւելի լաւ է գերմանացի կամ ֆրանսիացի։ (Լուիզան, Սաքսօնիայի թագաժառանգի կինը, մի քանի տիկինների հետաքրքրութիւնը շարժել է)։

Այսպէս, առանց երկար մտածելու, հրաւիրվում է այս կամ այն ազգութիւնից մի օրիորդ, շատ անգամ լրագրական յայտարարութեամբ, և դեռահաս երեխաների կրթութիւնը և դաստիարակութիւնը յանձնվում նրանց... Եթէ իմանային, եթէ զգային ծնողները, թէ ինչ մեծ մեղք, ինչ մեծ յանցանք գործեցին այդ րոպէին, յանձնելով իրանց խմորը անտեղեակ մի ձեռքի, որը այդ խմորից ոչինչ չի պիտի կարողանայ պատրաստել, բացի ընդմիշտ փչացնելուց և այլանդակելուց, երևի կը սարսափէին։

Բագուի հարուստների տան մէջ եղած դաստիարակչուհիներից շատ քչերը միջնակարգ դասընթաց են աւարտել. (այս հանգամանքի վրա նոյն իսկ ուշք էր դարձրել մինիստրութիւնը և նորերս հրատարակված էր, որ այդ դաստիարակները պիտի ունենան հարկաւոր վկայական, բայց ով է հարցնում...) Դաստիարակներից շատերը, եթէ ոչ բոլորը, իրանք լինելով ամենահասարակ աղքատ ընտանիքից, կտոր հաց ճարելու համար այսքան հեռու են գնացել հայրենիքից և ահա, օգտվելով մեր բագուեցիների միամտութիւնից, այդ անդաստիարակված օրիորդները դաստիարակչուհու պաշտօն են ստանձնում, որի հետևանքը լինում է այն գանգատը, որ միշտ լսում ենք մեր հարուստ հայ «Վանուշիկներից»—«երեխաներիս ոչինչից չեմ զրկել, առանձնակի դաստիարակներ եմ վարձել, բայց ինչու նրանք փչացան»։

Ձեզ մնում է, ինչպէս մի անգամ Գերմանիայում մի կէլներուհի (ըէստօրանի սպասուհի) ասում էր, թէ իր հետ ծառայող մի ընկերուհի Ռուսաստան գնալով, մտել է մի հարուստ տան դաստիարակչուհու պաշտօնով (erzicherin)։ Այս ձևով գերմանուհի սպասուհին զարմանում էր ռուսաստանցիների վրա։ Տանիր է մեզ տեսնել, թէ ինչպէս մեր աղաները անմեղ երեխաներին տալիս՝ օրիորդ դաստիարակչուհին rendez-vons-ի է գնում և երեխաների աչքի առաջ իր զգացմունքները չափազանցում... Պարզ է թէ մատաղ սրտի և մտքի վրա դաստիարակչուհու այդ վարքը ինչ տպաւորութիւն պիտի թողնէ։ Շատ անգամ օրիորդ դաստիարակչուհին, հեռանալով իր համակրողից ոչ բոլորովին բաւարարված զգացմունքով, իր ջղային քայքայած տրամադրութեան զոհ է դարձնում երեխաների ուրախ տրամադրութիւնը և ստիպում նրանց, որ լռեն ու իրան չանհանգստացնեն... Խռովում են երեխաները, քաշվում լուռ ու մունջ սենեակի մի անկիւնը նստում և նայում «չար օրիորդի» աչքերին... Ինչեր ասէք, որ չէ ծագում այդ րոպէին խռոված երեխայի սրտում։

Ահա այսպէս են դաստիարակվում մեր ապագայ հարուստներ, որ ծնողներից հազարներ ժառանգելով, պիտի մտնեն կեանքի մէջ։ Ինչ կարելի է սպասել նրանցից և ինչով են մեղաւոր նրանք, քանի որ մինչև 15—16 տարին մեռցրին նրա մէջ ամեն ինչ։ Մանկական զգայուն սրտի և հոգու մէջ ոչ մի բարի զգացմունք և սկզբունք չը զարթեցրին... Եւ ով պիտի անէր այդ ազդեցութիւնը,—գերմանուհի սպասուհին։

Ինչու ենք յիմար բարքերի զոհ գնում։

Ս. Զ.

և աղջիկներ, տօն օրվայ պահուճի շորերով զարդարված, բարձրաձայն ուրախ խօսակցութեամբ, ծիծաղով ու քրքիջով, արագ անցնում են դէպի Երևան։ Իմ հարցին հայ կառավարը պատասխանում է, որ նրանք Աստուածածնի տօնի պատճառով ուխտ են գնում դէպի Նորք, դէպի Սևան։

—Դէպի Սևան, զարմանում եմ ես, բայց նա այնքան հեռու է այստեղից։

—Ինչ անենք, որ հեռու է,—հանդարտ պատասխանում է կառավարը,—Երուսաղէմն էլ հեռու է, բայց մարդիկ էլի գնում են...

Ես համաձայնում եմ փիլիսոփայ կառավարի հետ։ Ընդհանրապէս ինձ շատ է դուր գալիս այդ կառավարը. նրա ծանրախոհ, լուրջ դէմքի վրա երևում է խելքի բացորոշ արտայայտութիւն. խօսուածքը դրական է ու կտրուկ, դատողութիւնները՝ սուր։ Երևում է, որ 50—55 տարիների փորձը զուր չէ անցել նրա համար։ Լսելով մեր դիտաւորութեան մասին՝ բարձրանալու Մասիսի գլուխը, նա ամենևին չէ զարմանում և չէ կրկնում հայ, պարսիկ ու քիւրդ գիւղացիների սովորական խօսքը, թէ դա անկարելի բան է։

—Ինչու չէ, ծանր-ծանր ասում է նա, մարդիկ հիմա առաջվանը չեն, սատանայ են դարձել. Մասիսն, եթէ երկու էդքան բարձրութիւն էլ ունենայ, էլի կը բարձրանան. հրէն Երևան մաշին եկաւ. առաջ ով էր տեսել այդ տեսակ բաներ։ Մարդի ձեռքից ոչինչ չի փախչի։

Ես զգում եմ, որ կառավար Տօնօն ինքն էլ այն մարդկանցից է, որոնց ձեռքից ոչինչ չի փախչի, և Աստուած գիտէ, թէ կեանքի ինչ ձախող հանգամանքներ նրան կառավար են դարձրել։

XIII

Երկու ժամից յետոյ մեր կառքը կանգնեց Աղամզալու կէս թուրք, կէս հայաբնակ գիւղի պօստային կայարանի առաջ։ Չը կայ, կարծեմ, Անդրկովկասում պօստային մի կայարան, որից հոտ քաշած չը լինեն Փամբակի մեծ-ղարաքիլիսեցիները. այդ մարդիկ կարծես ստեղծված են միայն պօստային կապալառուներ և կառավարներ լինելու համար. դուք կը հանդիպէք նրանց և Վրաստանի խորքերում, և Թիւրքիայի ու Պարսկաստանի սահմանների վրա, և Բագուի նահանգի անապատներում։ Ինչ գաղտնիք կայ թաքնված այդ պարապմունքի մէջ—չը գիտեմ. պարզ է այս միայն, որ թէ պօստային կապալառուի և թէ կառավարի պաշտօնները վերին աստիճանի ծանր և տաժանելի պաշտօններ են։ Ամեն մի անցորդ, տեղի թէ անտեղի, պարտաւորութիւն է համարում բղաւել—ճղաւել նրանց վրա, սիրան ուզած ժամանակ՝ անարգել, երբեմն և հայհոյել, և նրանք—կապալառու թէ կառավար—քաղաքագիտաբար ստիպված են լռել, մինչդեռ իրանց գիւղեցիկ ծննդավայրն իր դիրքով և իր լեռնային չքեղ արօտներով այնքան նպաստաւոր պայմաններ է ներկայացնում թէ գիւղատնտեսութեան և թէ այլ աշխատանքի համար։ Փառք Աստուծոյ, ձիեր փոխելն այս անգամ անցաւ առանց սովորական անախորժութիւնների և ղարաքիլիսեցիները չը ստացան թուք ու մուրի իրանց սովորական բաժինը։

Աղամզալուից սկսած մինչև Ղամարլու, տափնաւոր վերատերի տարածութեան վրա, ճանապարհն անցնում է մի երկրային դրախտի միջով. մի թզաչափ հող անգամ չէ մնացել անմշակ. այգիներ, այգիներ, անվերջ, անսահման. որքան շատ աշխատանք, որքան արիւն-քրտինք է թափվել նրանց վրա։ Խաղաղ, անմռունչ գիւղեր, իրանց սպիտակ հողաշէն տներով, ցրված են այգիների անծայր կանաչութեան մէջ և անընդհատ յաջորդում են միմեանց։ Իրար ետևից մենք անցանք Շրէնկաւէտ, Նորագաւիթ, Թագա-Գիւղ և այժմ անցնում ենք Խարալթլու, Իմանշալու, Կարակօյուն, Ղուլասար։ Ղարահամզալու, Զիզամլու, Բօշնալի, Օղուրբէկլու, Դալլար և Գօղակլու մեծաւ մասամբ հայաբնակ գիւղերի միջով ու մօտենում ենք Ղամարլու նոյնպէս հայաբնակ մեծ գիւղաքաղաքին։

Կէսօր է. արևն այրում է անխնայ. մի քանի ընկերներով, շրջականերն աւելի լաւ դիտելու համար, մենք նստած ենք ծանրոցքը տանող բաց կառքի մէջ։ Շուտ շուտ մենք նայում ենք Մեծ ու Փոքր Մասիսների գագաթներին և դիտողութիւններ անում նրանց մասին։ Մեծ-Մասիսի գլուխը ծածկված է սպիտակ, թեթև ամպերով, որոնք երբեմնապէս ցրվում, հեռանում են ու ցոյց տալիս մեզ մի կտոր յաւիտենական ձիւներից։ Փոքր Մասիսը բացել է մեր առաջ իր ատրապը և մենք տեսնում ենք նրա կանոնաւոր, կոնաձև զանգվածի ամբողջութիւնը՝ ստորոտից մինչև գագաթը. Նա կանգնած է Մեծ-Մասիսի կողքին, իբրև կրտսեր եղբայր, որ պատրաստ է մտնել իր աւագ եղբօր հովանու տակ։ Եւ աւագը չէ զլանում նրան իր հովանաւորութիւնը. փայլուն, արագաշարժ ամպեր ձգվում են Մեծ Մասսի գագաթից երկար ժապաւէնի նման դէպի Փոքրի գլուխը և մի րոպէ ծածկում նրան մեր աչքից։ Այսու ամենայնիւ մենք կարողանում ենք նկատել, որ առաւօտվայ ձիւնը արդէն հալել է Փոքր Մասսի վրա և նրա գլուխն ընդունել է իր սովորական գորշ—դեղնաւուն գոյնը։

Հասնում ենք Ղամարլուի Պօստային կայարանի դրան առաջ ուրախ ժպիտով դիմաւորում է մեզ մի երիտասարդ, գեղեցկադէմ կին, թէպէտև մենք նախածանօթ չենք նրա հետ։ Դա կին—բժիշկ Էջիզ—Գրիմն է, որ ֆինանսների մինիստրութեան կովկասեան ներկայացուցիչ Սուլթան-Գրիմ-Գիրէյի և լեհացի զինուորական բժիշկ Վիտօվսկու հետ անհամբեր սպասում է մեր գալստեան։ Տիկինը և Սուլթան-Գրիմ-Գիրէյը նոր վերադարձել են դէպի հիւսիսային Պարսկաստան կատարած ճանապարհորդութիւնից. նրանք վաղօրօք պայմանաւորվել էին հանդիպել մեզ հետ Ղամարլուում Արարատի վերելքին մասնակցելու համար։

Նորից ձիերը փոխելուց և նորից ղարաքիլիսեցիների հանդիպելուց յետոյ՝ մեր խումբը՝ արդէն բաղկացած 14 անդամից, շտապով ճանապարհ է ընկնում դէպի Արալըխ՝ գիշերը Մասսի ստորոտում, Սարդար-Բուլաղում, անցկացնելու դիտաւորութեամբ։

(Կը շարունակվի)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հինգշաբթի՝ սեպտեմբերի 17-ին, ռուսաց Ալեքսանդրո-Նեվսկի զինուորական տաճարում, Թիֆլիսի քաղաքագլուխ իշխան Արղութեանի ձեռներէցութեամբ, կատարվեց մաղթանք Կովկասեան Նախկին փոխարքայ Նորին Կայսերական Բարձրութիւն Մեծ Իշխան Միխայիլ Նիկոլաեվիչին առողջութիւն հայցելու համար։ Մաղթանքին ներկայ էին Թիֆլիսի քաղաքագլուխը, ուպրավայի անդամները, դումայի ձայնաւորները, քաղաքային ինքնավարութեան զանազան հաստատութիւնների մէջ ծառայողները և բազմաթիւ աղօթողներ։

—

Սեպտեմբերի 11-ին հասան Պետերբուրգ և 12-ին այցելեցին արտաքին գործերի մինիստրութիւնը մակեդոնական ներքին կազմակերպութեան պատգամաւորները՝ Սօֆիայի համալսարանի պրօֆէսօր Լիւբոմիր Միլէտիչ և բժիշկ Գէորգօվ։ Պատգամաւորների գլխաւոր նպատակը յոգնած Մակեդոնիայի եւրոպական պետութիւնների միջամտութիւն առաջ բերելը չէ, այլ օգնութիւն կազմակերպել մակեդոնական այն ազգաբնակութեան օգտին, որ մօտ 130 գիւղերի հրդեհման պատճառով մնացել է բոլորովին անօգնական։ Այդպիսի չքաւոր, օգնութեան չափազանց կարօտ մակեդոնացիների թիւը հասնում է 100,000-ի։

—

Թիֆլիսի մանկաբարձական ինստիտուտի օրդինատօրները սահմանել են բժիշկ-մանկաբարձների գիշերային հերթապահութիւն՝ օգնութիւն հասցնելու ծննդկաններին և կանանց հիւանդութիւններ ունեցողներին քաղաքում։ Բժիշկ-մանկաբարձների հերթապահութիւնը կը սկսվի երեկոյեան ժամի 11-ից և կը տևէ մինչև առաւօտեան ժամի 9-ը։

—

«С. Пет. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է, լսելով արժանահաւատ աղբիւրից, որ կանանց բժշկական ինստիտուտի այն ուսանողուհիներին, որոնք դուրս էին գնացել ինստիտուտից այս տարվայ գարնանը, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրի կարգադրութեամբ թոյլ է տրված նորից մտնել ինստիտուտ՝ նախապէս խնդիրք ներկայացնելով ինստիտուտի դիրեկտօրի անունով։ Ինստիտուտում նորից ընդունված ուսանողներին իրաւունք կը տրվի քննել հերթական քննութիւն։

—

Թիֆլիսի այգեգործական ուսումնարանի վերջին դասարանի աշակերտների աւարտման քննութիւնները կը սկսվեն սեպտեմբերի 20-ին և կը տևեն մինչև հոկտեմբերի 4-ը։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրների ասելով, կարճ ժամանակից յետոյ փոփոխութեան կենթարկվեն ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան մի քանի բաժանմունքները։ Բացի դրանից, յիշված մինիստրութեան մէջ կը հիմնվեն երկու նոր բաժանմունքներ, որոնցից մէկի մէջ կը կենտրոնանան այն գործերը, որոնք վերաբերում են բարձրագոյն և միջնակարգ ուսումնարաններին, իսկ միւսի մէջ կը կենտրոնանան առանձնակարգ դպրոցներին վերաբերեալ գործերը։

—

ՂՈՒԲԱՑԻՑ մեզ գրում են։ «Հայոց դպրոցի ուսուցիչ Տ. Վարդանեանց վեց տարի ծառայելով այստեղ, նորերս տեղափոխվեց Դէրբէնտ՝ այդտեղի վրա քահանայ ձեռնադրվելու համար։ Նրան այստեղի հայ հասարակութիւնը հրաժեշտի ճաշ տուեց»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՆՉ Է ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՅՈՒՄ

—

Գազանային հնարագիտութիւն. Վաղուց արդէն հաստատված փաստ է, որ Թիւրքիան մի պետութիւն է, որի հովանաւորութեան տակ զարգանում ու առաջադիմում է մարդկային գազանութիւնը, աւերվում ու թալանվում են ենթարկվում արդար քրտինքի արդիւնքները, միշտապէս վտանգվում ու արատաւորվում են մարդկային կեանքն ու պատիւը։ Յիշեցէք սերբիական, յունական ու բուլգարական ապստամբութիւնը, Փոքր-Ասիայի հայկական գաւառներում տեղի ունեցած ահվերջ սարսափները, Մակեդոնիայի թարմ ու արիւնոտ անցքերը և այն ժամանակ ձեր աչքի առաջ կը պատկերանայ մի սոսկալի իրողութիւն, մի կատարեալ դժոխք։

Այո, դժոխք է Թիւրքիան և նրա հերոսները օրէցօր աւելի ու աւելի առաջադիմում են իրանց հնարագիտութեան մէջ, աւելի ու աւելի սանձարձակ կերպով են իրականացնում իրանց գազանային հակումները։ Այդ մասին մի բնորոշ դէպք է արձանագրում սերբիական «Штампа» լրագիրը։

—«Մակեդոնիայի Պրիլէպ քաղաքում, ասում է այդ թերթը, մօտ օրերս տեղի ունեցաւ բարբարոսութեան մի չը լսված տեսարան։ 65 տարեկան ծերունի Դիմօ Ցակոն, վաճառատնից տուն վերադառնալիս, երբ անցնում է նեղ փողոցներից մէկով, նրա վրա յարձակվում են 3 թիւրք զինւորներ և տեղնուտեղը բանաբարում։ Ֆիզիկական և բարոյական տանջանքները այնպէս խորն են ազդում ալեզարդ նահատակի վրա, որ նա տուն հասնելուն պէս հիւանդ պառկում է անկողնում...»

Պարզ է, որ դա միայն մի նմուշ է, մի օղակ է նոյնանման դէպքերի երկար շղթայից, որի ծայրերը Փոքր-Ասիայից մինչև Մակեդոնիա և այլ վայրեր են հասել։ Բայց քարասիրտ Եւրոպան շարունակ նայում է այդ սոսկալի շղթային, շարունակ լսում է անմեղ զոհերի աղերսը և ինքնախաբէութեամբ կրկնում.

—Բարենորոգումներ, խաղաղութիւն... Այսպէս է ժամանակակից մարդասիրութիւնը։

—

Թիւրք զինւորների վարձատրութիւնը. Թիւրքիան իբրև զինւորական բանակալ պետութիւն շարունակ աշխատում է իր զօրքը մեծացնել, ռազմական ուժը զարգացնել։ Բայց այդ ամենը մեծամեծ ծախսեր են պահանջում, որոնց բաւարարութիւն տալ անկարող է պետական գանձարանը։ Դրա պատճառը հասկանալի է. Թիւրքիայում վաղուց արդէն վերացել է խաղաղ կեանքը, չը կայ տնտեսական առաջադիմութիւն, աւերված գաւառներից հարկերը չեն հաւաքվում, պետական հասոյթները նուազում են։ Ինչ անել. զօրքը անհրաժեշտ է, իսկ նրան վարձատրելու միջոցները չափազանց սակաւ։ Ահա այդ է պատճառը, որ թիւրք զինւորներն ու պաշտօնեաները համարձակ կերպով թալանում, կեղեքում են ազգաբնակութիւնը, որպէս զի իրանց վարձատրութեան պակասորդը լրացնեն։ Թող պետութիւնները որքան ուզում են բարենորոգումներ մշակեն, դրանք բոլորը մեռած տառ կը մնան, որովհետև Թիւրքիան իր այժմեան տնտեսական-ֆինանսական դրութեամբ միանգամայն անզօր է այդպիսի բարենորոգութեան։ Նա երբէք չի վտանգելու կարուկ միջոցներ ձեռք առնել իր զինւորների ու պաշտօնեաների դէմ, երբէք չի ուզենայ զինւորներին լարել իր դէմ։ Այդ իրողութեան ապացոյցն է Մակեդոնիայում տիրող այժմեան դրութիւնը։

—«Թիւրք զինւորները, գրում են եւրոպական թերթերը, վաղուց արդէն մոռացել են իրանց ռոճիկների համար վճարելը։ Իւրաքանչիւր խանութի ապրանքը նրանք իրանցն են համարում։ Թիւրք զինւորը մտնում է խանութ, վերցնում է իր ուզած ապրանքները և դուրս է գալիս առանց վճարելու։ Վայ նրան, ով փող կը պահանջէ։ Փողի փոխարէն նա միայն սրի հարուածներ կարող է ստանալ։ Այդ է պատճառը, որ քրիստոնեաները մեծ մասամբ փակ են պահում իրանց խանութները...»

Եւ այդ կատարվում է այն ժամանակ, երբ Թիւրքիան աշխատում է հաւատացնել Եւրոպային, թէ կարգ պահպանելու, խաղաղ ազգաբնակութիւնը պաշտպանելու համար են զօրքերը կենտրոնացած Մակեդոնիայում, թէ նա արդէն սկսել է իրագործել բարենորոգումները։ Կոտորել, աւերել, թալանելը Թիւրքիայում բարենորոգում է կոչվում։

—

Սովի դասեր.—Թնութիւնը չափազանց դաժան է մակեդոնացիների վերաբերմամբ։ Թիւրքական սրի հետ այժմ միացել է սովը և ոչնչացնում է այդ թշուառ ժողովրդին։—«Սերված Սմելով գիւղի կանայք և երեխաները, գրում է «Штампа» լրագիրը, դիմեցին Բիտօլիա՝ որպէս զի հաց խնդրեն այնտեղի քրիստոնեայ եղբայրներից։ Բայց թիւրք զինւորները արգելեցին, ուստի և նրանք մնացին բաց դաշտում, անտուն և անօթևան։ Այդ թշուառ արարածները սովից կոտորվում են։ Նոյն իսկ ամենաքարասիրտ մարդն անգամ կը թրնդվի, եթէ տեսնէ կմախք դարձած այդ մարդկային էակներին։ Իզուր չէ, որ Բիտօլիայի մօտի տափարակ տարածութիւնը արդէն սովի դաշտ անունն է ստացել։

—

Դժոխքը ուսումնասիրում են.—Մակեդոնիան իր արիւնոտ անցքերով վաղուց արդէն կատարեալ դժոխք է դարձել և ամբողջ աշխարհի ուշադրութիւնը գրաւել։ Այժմ քաղաքակիրթ Ամերիկան ուզում է աւելի մօտից ծանօթանալ այդ երկրի հետ։ «New York Herald» ամերիկական թերթի թղթակից Ջօն Բասը հասել է Սօլուն և այնտեղից պիտի ուղևորվի մակեդոնական ապստամբութեան գլխաւոր վայրերը, որպէս զի ուսումնասիրէ և ամերիկացիներին հաղորդէ ճշմարտութիւնը։

Մակեդոնական դժոխքը ուսումնասիրութեան առարկայ է դարձել։ Բայց դրանից ինչ օգուտ թշուառ զոհերին։ Քաղաքակիրթ աշխարհը սովոր է պլատօնական կարեկցութիւն արտայայտել, բայց ոչ իրական օգնութիւն։ Այդպէս նա վարվեց հայկական կոտորածների ժամանակ։ Այդպէս է անում և այժմ մակեդոնացիների վերաբերմամբ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Information» լրագրի Հռոմի թղթակիցը հաւատացնում է, որ իբր Իտալիան, Աւստրիան, Ռուսաստանը, Անգլիան, Ֆրանսիան և Միացեալ-Նահանգները պատրաստվում են միասին միջամտել արևելեան գործերի մէջ։ Բոլոր այդ պետութիւնները պատրաստ են պահում իրանց զրահաւորները։ Եթէ այդ միջամտութիւնը տեղի չունեցաւ մինչև այժմ, միայն այն պատճառով, ասում է թղթակիցը, որ մեծ պետութիւնները կամենում են մտանկցութեան գրաւել և Գերմանիային, որպէս զի համաձայնութիւնը կատարեալ լինի։ Սակայն, եթէ չաջողվի գրաւել նրան, այն ժամանակ պետութիւնները կը դիմեն վճռողական գործողութիւնների, առանց նրան։ Միջամտութիւնը կարտայայտվի նրանով, որ պետութիւնները մի ուլտիմատում կուղղեն Բ. Դրան և Բոլգարիային. ուլտիմատումին ոյժ տալու համար կուղարկվեն զրահաւոր նաւերը։

—Նոյն լրագիրը հաղորդում է, որ Սօֆիայում լամառ լուր է տարածված, որ Բոլգարիան դաշնակցութիւն է կապել Սերբիայի հետ Թիւրքիայի դէմ պատերազմելու համար։ Լուրերին նայելով, Անգլիայի ներկայացուցիչները Սօֆիայում և Բելգրադում յայտնել են այդ երկու երկրների կառավարութիւններին, թէ Անգլիան վճռել է (!) պաշտպանել Բալկանեան թերակղզու սլավ ազգաբնակութիւնը աւստրօ-ռուսական համաձայնութեան դէմ։ Այդ յայտարարութիւնները շատ խրախուսեցին երկու կառավարութիւններին, ասում է թղթակիցը, և Սերբիան ու Բոլգարիան սկսել են առաջ պատրաստութիւններ տեսնել Թիւրքիայի հետ կռւելու։ Սօֆիայի դիպլոմատիական շրջաններում հաստատում են, որ Պետար Թագաւորը և իշխան Ֆերդինանդը, որպէս զի կարողանան յաղթել իրանց ներքին և արտաքին թշնամիներին և պահել իրանց թագերը, վճռել են կռիւ սկսել Թիւրքիայի հետ, որովհետև այդ միակ միջոցն է լուծել երկու երկրների մէջ այժմ տիրող կրիտիքական վիճակը։

—Բոլգարիայի մինիստր-նախագահ Պետրով հետևեալ պահանջներն է ներկայացրել Թիւրքիային Մակեդոնիայի խաղաղացման համար։ 1) Ընդհանուր ներումն և բոլգարների հալածանքի դադարումն. 2) խառն յանձնաժողովի հաստատութիւն. այդ յանձնաժողովի բոլգար անդամները նշանակվում են էկզարխի կողմից և երբէք չը պէտք է փոքրամասնութիւն կազմեն. 3) յանձնաժողովը պէտք է մշակէ վարչական ռէֆորմների ծրագիր, տեղական վարչութեան ինքնավարութեան ընդլայնումն, ճանապարհորդների ապահովութեան գրաւական, քրիստոնեաների և մուսուլմանների հաւասարութիւն դատարանի առաջ, հարկերի նոր և աւելի արդար բաշխումն, ժանդարմերիայի բարեկարգութիւն և անձնական ապահովութեան գրաւական. 4) իր պաշտօնը կատարելուց յետոյ յանձնաժողովը պէտք է մնայ իբրև խորհուրդ ընդհանուր-նահանգապետի մօտ։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

18 սեպտեմբերի

ՎԻԷՆՆԱ։ Սեպտեմբերի 17-ին հանդիսաւոր նախաճաշին Շէնբրուննեան պալատում Ֆրանց-Իօսիֆ կայսրը առաջարկեց հետևեալ կենացը ֆրանսերէն լեզուով. «Ինձ առանձնապէս ախորժելի է յայտնել Ձեր Մեծութեանը այն բոլոր բաւականութիւնը, որ ես զգում եմ այժմ, ողջունելով Ձեզ։ Պատասխանելով հրաւէրին՝ մասնակցել զինւորական արարողութիւններին, որով ես բաղդ ունէի դիմել Ձեզ, Ձեր Մեծութիւնը տուեցիք ինձ բարեկամութեան նոր ապացոյց, որը ես բարձր եմ գնահատում և որը գտնում է իմ մէջ արձագանք նոյնչափ կենդանի, որքան և անկեղծ։ Սրա հետևանք եղող մեր՝ յարաբերութիւնների սրտակցութիւնը բազմիցս բարերար ազդեցութիւն է ունեցել մեր պետութիւնների քաղաքական յարաբերութիւնների վրա։ Ես յոյս եմ տածում, որ ներկայ րօպէում ես Բալկանեան թերակղզու վրա տեղի ունեցող տխուր անցքերի պատճառով մեզ միացնող հայեացքների կատարեալ համաձայնութիւնը զօրեղ կերպով կապահովէ այն միջոցների աջողութիւնը, որ մենք ձեռք ենք առնում երկուստեք համաձայնութեամբ ի նպաստ եւրոպական խաղաղութեան։ Ոգևորված այդ զգացմունքներով ես խմում եմ իմ թանգագին և հաւատարիմ բարեկամ Նորին Մեծութիւն Կայսր Նիկոլայի կենացը»։

ՎԻԷՆՆԱ։ Թագաւոր Կայսրի տօստը. «Ձեր մեծութեան կողմից ինձ ուղղված ողջոյնի խօսքերը խորին կերպով յուզեցին ինձ։ Ես շնորհակալութիւն եմ յայտնում ձեզ դրանց համար ամբողջ սրտից։ Ես ընդունեցի առանձին զոհունակութեամբ ձեր մեծութեան սիրալիր հրաւէրը։ Ես երջանիկ եմ, որ կարող եմ անձամբ կրկնել այն զգացմունքների արտայայտութիւնը, որոնք ինձ ոգեւորում են։ Սրտագին համաձայնութիւնը եւ կատարեալ ներդաշնակութիւնը, որոնք դրա հետեւանք են կազմում մեր կառավարութիւնների գործողութիւնների մէջ, թանգագին գրաւական են, ինչպէս ասացիք ձեր մեծութիւնը, խաղաղուցիչ այն մեծ գործի աջողութեան, որ մենք ձեռնարկեցինք բնդհանուր համաձայնութեամբ։ Մարդասիրական նպատակը, որին մենք հետեւում ենք, հեռացնում է ամեն կողմնապահութիւն եւ պէտք է ի կատար ածվի հաստատամտութեամբ եւ յամառութեամբ առաւելագոյն նպատակայարմար միջոցներով իրական եւ հաստատ խաղաղացման համար։ Մեր ջանքերը կը նպաստեն, ես յոյս ունեմ, ընդհանուր խաղաղութեան հաստատման։ Ես խմում եմ իմ թանգագին եւ յարգելի բարեկամ նորին մեծութիւն կայսր եւ թագաւոր Ֆրանց-Իօսիֆի կենացը»։

ՍՕՖԻԱ։ Տեղեակ շրջաններում ասում են, որ չաջողվեց Բ. Դրան նախագիծը տեղական բնակիչներից թիւրք-քրիստոնէական յանձնաժողովներ կազմելու վերաբերմամբ։

ՏՕԿԻՕ։ Բոլորովին անհիմն են տարածված այն լուրերը, որոնց համաձայն Եապօնիան իբր թէ պատերազմական լայն պատրաստութիւններ է տեսնում և ժողովրդի մէջ նկատվում է պատերազմի ջերմ ցանկութիւն։

ՄԱԴՐԻԴ։ Պաշտօնական կողմից յայտարարում են, որ անհիմն է այն տեղեկութիւնը, որ իբր թէ համաձայնութիւն է կայացել ֆրանսիական հովանաւորութեան վերաբերութեամբ Մարօկկօի վրա։

ՐԻՕ-ԴԷ-ԺԱՆԷՅՐՕ։ Անցեալ շաբաթվայ ընթացքում ժանտախտից մեռան տասներեք մարդիկ։

ԲԷԼԳՐԱԴ։ Ավակումովիչի հրաժարական տուող կաբինէտի պատւին այսօր կայացաւ հանդիսաւոր ճաշ պալատում։

19 սեպտեմբերի

ՍՕՖԻԱ։ Ցօնչէվ սեպտեմբերի 14-ին հրաման տուեց բոլոր հրոսակախմբերին՝ վերսկսել գործողութիւնները։ Նրա հրամանատարութեան տակ, ինչպէս ասում են, գտնվում են 20 վօեվօդներ։

ՄՈՒՐՑՇՏԷԳ։ Թագաւոր Կայսրը և աւստրիական կայսրը գնացին որսի։

ԲԵՐԼԻՆ։ Կայացաւ Վագնէրի արձանի հանդիսաւոր բացումը։

ՍՕՖԻԱ։ Ապստամբութիւնը Պէրինեան լեռներում տարածվում է Մեստա գետի ընթացքով։ Թիւրքաց զօրքերն այրեցին Մէխօմիա քաղաքը։ Լուրերին նայելով, Մէլնիկը նոյնպէս այրված է։ Բ. Դուռը պատասխանեց ռուսաց և աւստրիական յայտագրերին և անկեղծ ցանկութիւններ է յայտնում գործադրել ռէֆօրմները, բայց ռէֆօրմների գործադրութիւնը դժուարանում է հրոսակախմբերի գործողութիւններով, որոնց օգնում է Բոլգարիան։ Բ. Դուռը խնդրում է ազդել բոլգարական կառավարութեան վրա, որ նա դադարեցնէ զօրքերի մօբիլիզացիան և ամեն տեսակ աջակցութիւնը հրոսակախմբերին։ Իտալիան միացաւ Ռուսաստանի և Աւստրօ-Ունգարիայի յայտարարութիւններին, բայց խոստանում է Անգլիայի նման ճնշում գործ դնել Թիւրքիայի վրա՝ ռէֆօրմները հաւանօրէն անցկացնելու նպատակով. որովհետև Ֆրանսիան միացաւ աւստրօ-ունգարական և ռուսաց յայտարարութիւններին, ուստի Անգլիայի, Ֆրանսիայի և Իտալիայի անջատ գործողութիւնների վրա յոյսերը խորտակվեցին։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Բ. Դրան մօտ շրջանները յայտարարում են, որ տեղի չունեցաւ ոչ մի պաշտօնական համաձայնութիւն Բ. Դրան և Բոլգարիայի։ Բոլգարիայի պահանջը՝ տալ էկզարխին ազդեցութիւն յանձնաժողովի բոլգարական անդամներին նշանակելու գործում, մերժված է, որովհետև այնպէս տեղեկութեան պատրիարքը, Սերբիան և Ռումինիան նոյն բանը կը պահանջէին։—Իրադէն արգելում է բաշիբոզուկներին մասնակցել պատերազմական գործողութիւններին. նրանց թոյլատրվում է միայն պաշտպանել իրանց գիւղերը հրոսակախմբերի դէմ։

ՍՕՖԻԱ. Կառավարութեան բանակցութիւնները Ցէղու-բէյի հետ ոչ մի դրական հետեւանք չունեցան մակեդոնական հարցը կարգադրելու վերաբերմամբ:—Մուստաֆա-փաշան երկու օր շրջապատված է թիւրքաց զօրքերով, կռակածվելով, որ այնտեղ ծածկվել են մի քանի ապստամբներ ռումբերով: Խուզարկութիւնների ժամանակ գործում են մեծ զեղծումներ և կողոպուտներ: Տները կալանաւորված են և նրանցից յետոյ բոլոր ուսուցիչները և քահանաները: Մի քանի կասկածելի գերմանացիներ, որոնք լուսանկարում էին ռազմագիտական կէտերը, կալանաւորված են Վակարել-Բէլով երկաթուղական գծի վրա:

ԲԷԼԳՐԱԴ. «Տաամպա» լրագրի հաղորդած տեղեկութեան համեմատ, սկուպշինայի զբաղմունքների ծրագրի մէջ, բացի բիւջէտի հարցը վճռելուց, կը մտնեն հետեւեալ հարցերը. մայիսի 28-ի անցքերը և նրանից հետեւանքները. Նիշի անցքերը, ընտրութիւնները պետական խորհրդում, սահմանված կրէդիտների հաստատումը:—Թագաւորը յանձնարարեց Գրուիչին կազմակերպել նոր կաբինէտ, որի կազմվելուց յետոյ կը կայանայ սկուպշինայի հանդիսաւոր բացումը սահմանական ճառով:

ՍՕՖԻԱ. Կրօշովէց ու հետու ապստամբները յետ մղեցին 80 յարձակումներ և գցեցին 160 ռումբեր: Թիւրքերի կորուստներն են—մի քանի օֆիցէրներ, և 800 զինուորներ: Գաւառը դեռ շարունակվում է: Լուկովօ այրված է:

ՀՌՕՄ. Անհիմն են Նէգուսի վտանգաւոր դրութեան վերաբերեալ լուրերը:

ՔԷՕԼՆ. Կայացաւ կայսրուհի Աւգուստայի արձանի բացումը:

ՍՕՖԻԱ. Գիրլին գիւղի մօտ ընդհարման մէջ, Մէլնիկի և Նէվրոկոպի միջև, թիւրքերը կորցրին 200 մարդ:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԷՐՐԱՆԵԱՆ
ԽԱՉԱՏ ՄԷԼԻՔ-ԱԴԱՄԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քաղաքի կենտրոնում—Դվորցովայա փողոց,—Քամոյեանց եկեղեցու դիմաց, «Վիկտորիա» նոմերների բակի մէջ, սեպտեմբերի 20-ից բացվում է նոր

„Ճաշարան Տամիրամ“

Կը պատրաստվեն եւրոպական և ասիական կերակուրներ, ֆրանսիական և թիւրքական անուշեղէններ ու խմորեղէններ: Կերակուրների մաքրութիւնը, կանոնաւոր սպասաւորութիւնը և չափաւոր պատրաստելը օրինակելի են:
(14, 17, 20) 3—3

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ.

ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ամէն օր.
Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12
Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7
Վելիամինօվսկայա փ. տ. № 8.
(ե. հ. շ.) 16—100

Իմ աշխատութեամբ լոյս են տեսել հետեւեալ

ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԱԳՐՔԵՐԸ

Աշակերտաց համար.

1. Դասատետր կրօնի ա. տարի . — 25
2. » » բ. » . — 20
3. » » գ. » . — 30
4. Հին-ուխտ դ. » . — 35
5. Նոր-ուխտ ե. » . — 40
6. Գործք առաքելոց զ. » . — 40

Ուսուցչաց համար.

7. Ուղեցոյց կրօնի—հին-ուխտի (սպռ.) — —
8. » » —նոր-ուխտի . 2 — 5
9. Ուսումն քրիստոնէական կրօնի Դ. հ. 1—50
10. » » » Ե. » — 50

Ինձ դիմողներին տալիս եմ 1. 6 տարիների համար 25%. 2, 3, 4, 5 տարիների համար 20%, իսկ 7, 8, 9, 10 տարիների համար 35% զեղչ:

Կարելի է դիմել—1) ինձ (Коммерческое училище), 2) Центральная книжная торговля և 3) Книжный магазинъ „Гуттенбергъ“.
17—100 Սահակ քահ. Սահակեանց

Մի հայ օրիորդ

ցանկանում է ունենալ հայոց լեզուի դասեր կամ դաստիարակչուհու պաշտօն հայ ընտանիքներում, Թիֆլիսում և այլ քաղաքներում. ինչպէս օրինակ Արմաւիր և այլն. կարող է նոյնպէս ձև ու կարի և չքեղ ձեռագործների դասեր տալ: Հասցէն Тифлисъ, Авчальская ул. № 34 Մ. Թումանեանին: 4—4

ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Թիֆլիսի Հայոց - ալկօհօլական ընկերութեան Հալաբարի բաժանմունքի

Ն. ՄՈՒՐԱՇԿՕՑԻ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ

Կիրակի, սեպտեմբերի 21-ին

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱՍԷՐՆԵՐԸ

Բարեհաճ մասնակցութեամբ տ. Նոնիկեանի և պ. Ալիխանեանի

Երրորդ անգամ կը ներկայացնեն

I

ԱՍԼԱՆ-ԲԱԼԱՍԻ

Զաւամ. դրամա 4 գործ. փոխ. Ա. Սարդարեանի:

II

ՏԵՐՈՒԿԸ ԿԱՏԱԿ Է ԱՆՈՒՄ

Վօդվիլ 1 գործող. հեղ. Ա. Կ.-ի:

Մասնակցում են.—Տիկ. Նոնիկեան, օր. Հայկուհի. պ.պ. Ալիխանեան, Ազեան, Բաբայեան, Գրիգորեան, Լաչքարեան, Նոնիկեան, Պօղոսեան, Սարեան, Սողոմոնեան, Փիրումեան և ուրիշները:

Սկիզբն է 8 ժամին երեկոյեան:

Տեղերի գինը 5-ից մինչև 40 կօպէկ:

Խաղամիջոցներին կը նուագէ երաժշտական խումբը:

Ռէժիսսէօր՝ Ի. Ալիխանեան
1—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Շաբաթ, սեպտեմբերի 20-ին կը ներկայացվի

ԵՒԳԷՆԻ ՕՆԵԳԻՆ

Մասնակցում են.—Տիկ. տիկ. Ռենէ-Ռադինա, Ռոզինովա, Սէլիւկ, Ռօդնատովսկայա, Լէյինա. պ.պ. Ռախակի, Սոկոլովին, Դյադկով, Բագդոլակի, Գավրիլով, Պերիլլի:

Վաղը, կիրակի, սեպտեմբերի 21-ին, կը ներկայացվի «ՌՕՄԷՕ և ԺՈՒԼԻԷՏՏԱ», իսկ երկուշաբթի—«Պիկովայա դամա» 1—1

Նախկին ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ ՔԱՐՎԱՆՍԱՐԱՅՈՒՄ Սիոնի փողոցում տրվում են վարձու դատարկ համարներ: Վարձու գները կարելի է իմանալ կառավարիչ Գուլուլեանից: 1—3

Մի Երիտասարդ

(աւարտած Ս. Մանուէլեանի մօտ)

Որոնում է պաշտօն հաշուապահի, օգնականի կամ գանձապահի: Համաձայն է գնալ և օտար քաղաք:

Հասցէն՝ Тифлисъ, Серебрянный рядъ, д. Попова, № 30, Л. Сантурджіану.
(չ. կ.) 2—2

Փողովրդական Թատրոնի հայկական սեկցիան խնդրում է այն բոլոր անձանց, որոնք անցեալ սեզօնին մասնակցել են ներկայացումներին, չնորհ բերել Աւճալեան Թատրոնում կիրակի, առաւօտեան ժամի 11-ին, անցեալ տարվայ սեկցիայի գործունէութեան հաշուետուութեան և այս սեզօնի նոր 5 անդամների ընտրութեան համար:

Նախագահ սեկցիայի՝ Ն. Աբրահամեան
2—3

Մի Պօլսեցի Հայ Օրիորդ

Ցանկանում է հայերէն լեզուի դասեր տալ: Հարցնել «Մշակի» խմբագրատանը: 3—3

ԳՐԻԳՈՐԻՕՊՕԼԻ ՀԱՅՈՑ ԾԽԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՄԱՐ

Հ ա ր կ ա ւ ո ր է

Մի անպայման ցենզ ունեցող ուսուցիչ հայոց լեզուի Թուաբանութեան (ռուսաց լեզուով) և երգեցողութեան համար: Դասերի թիւը 24. ռոճիկ 600 րուբլի տարեկան և բնակարան: Ցանկալի է, որ գիտենայ եկեղեցական երգեցողութիւն և կարողանայ կառավարել պատրաստ եկեղեցական երգեցիկ խումբը: Ցանկացողները անյապաղ թող ուղարկեն իրանց ուսման և ցենզի վկայականները հաստատութեան համար, այս հասցէով г. Григоріополь Херсонск. губ. Городскому головѣ Крикору Ерамишанцеву.

Աւագ ուսուցիչ՝ Ր. Սամուէլեանց
2—3

ՕՐ. Մ. ԱԵՎԱԶԵԱՆԻ

ԿԱՐ ՈՒ ՁԵՒԻ

ուսումնարանում ընդունվում են աշակերտուհիներ ամենայն օր. նոյն տեղում ընդունվում են նաև պատուէրներ աժան գներով: Աբասաբադեան հրապարակ, Մուղնի եկեղեցու մօտ, տուն Յարութիւնեանի № 5. 2—3

Մանկական պարտէզ, ուսումնարան եւ պանսիօն

Ս. Պ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

Բ ա գ ու

Օգոստոսի 15-ից տեղափոխվեց նոր բնակարան—Губернская ул. д. Бр. Красильниковыхъ, հայոց եկեղեցու մօտ:

Ը ն դ ու ն ե լ ու թ ի ւ ն ը ս կ ս վ ա ծ է: 1—8

Ցիանանների մինիստրութիւնից հաստատված

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

. երկու սեռի անձանց համար

[Баку, Прачешная, домъ Теръ-Оганесова]

Կուրսերի նպատակն է տալ ունկնդիրներին մասնագիտական-առեւտրական կրթութիւն եւ պատրաստել հմուտ հաշուապահներ: Աւարտողները ստանում են ատեստատներ:

Կուրսերում աւանդվում են՝ 1) Առևտրական թուաբանութիւն և թուաբանութիւն համրիչի վրա. 2) Հաշուապահութիւն՝ առևտրական, արդիւնաբերական-գործարանական և բանկային. 3) Առևտրական թղթակցութիւն. 4) Առևտրական աշխարհագրութիւն. 5) Առևտրական և մուրհակային օրէնքներ. 6) Գեղագրութիւն և արագագրութիւն (ուղղումն ձեռագրի). 7) Ուսումնասիրութիւն գրող մեքենայի վրա:

Ուսումը սկսվելու է սեպտեմբերի 20-ից: Ընդունելութիւնը սեպտեմբերի 1-ից ամենայն օր, կուրսերում՝ առաւօտեան ժամը 9-ից մինչև 12-ը և երեկոյեան 4-ից մինչև 7 ժամը: Կուրսերի կանոնադրութիւնը (уставъ) և մանրամասն ծրագիրը (программа)—տրվում և ուղարկվում են ձրիաբար: Օտարաքաղաքացիները դիմում են՝ Баку, Учредителю Коммерческихъ Курсовъ А. И. Теръ-Каспарову. (ե. չ.) 19—25

Մ Օ Դ Ա Յ Ի Ն Օ Ծ Ա Ն Ե Լ Ի Ք

„ՏՈՒԲԵՐՕԶԱ“

Ն Ո Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ընկերութիւն ԲՐՕԿԱՐ եւ Ընկ.

2—6 (օր 20 օգ. ս. ն. յ. փ. ապ.) (Метцль) 148,174

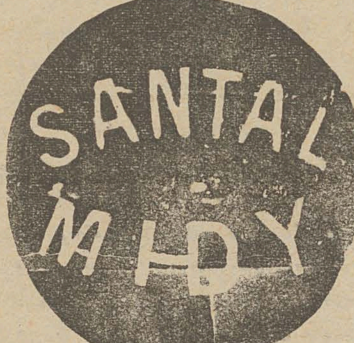

Պ Ա Ր Ի Զ Ի Դ Ե Ղ Ա Գ Ո Ր Ծ Ի

ՍԱՆՏԱԼ ՄԻԴԻ

ԹՈՅԼԷ ՏՐՎԱԾ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

Այս կապսիւլների մէջ պարունակված զուտ սանտալի էսենցիան բժիշկները խորհուրդ են տալիս գործածել սուրէի (գաղտնի հիւանդութիւնների) դէմ, կապայ-բալզամի և կուբեբայի փոխարէն: Նա ներգործում է աւելի արագ, չէ յոգնեցնում ստամոքսը, ոչ մի հոտ չէ պատճառում և ոչնչացնում է փսխումն ու կոլիկը:

Կեղծիքներից խուսափելու համար պահանջեցէք, որ իւրաքանչիւր կապսիւլի վրա սև տառերով դրոշմված լինի:

Գտնեւում Ռուսաստանի գլխաւոր դեղատներում

(5, 10, 15, 20 և 25) 39—60

ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՔԱՐԵԱՅ ՉՈՐ ԱՄԲԱՐ

քաղաքի կենտրոնում, ուր այժմ զետեղված է «Надежда» ընկերութեան պահեստը, տրվում է վարձով 1904 թւականի մայիսի 1-ից՝ ապրանքներ պահելու համար: Ամբարի յատակի տարածութիւնն է 160 քառ. սաժէն: Ըստ ցանկութեան կարելի է տալ և մաս-մաս՝ ուրիշ պէտքերի համար: Կաթօլիկական փողոց, տ. Զուբալօվի, № 15, հարցնել տանտիրոջը: Մուտքը փոքր փողոցից. զանգահարել գլխաւոր դռնից, առաւօտեան 9—1 ժամին և երեկոյեան 5—7 ժամին:
(չ.) 3—3

ՊՈՒՇԿԻՆԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ

ԼԷՇՏՈՒԿՕՎ ՓՈՂՈՑ, 4.

Ընդունում է մատչելի գնով ամեն տեսակ տպագրական, վիմագրական, կազմարարական և գծագրական գործեր: 3—10

ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

վաճառվում են հետեւեալ նոր հրատարակութիւնները

ԲԱՆԲԵՐ, վեցամսեայ հանդէս, խմբագիր. Ն. Աղոնց, գիրք Ա. . . . 2 50
բաժանորդագինն է երկու գրքերին. . . . 4 —
ԳԵՂՈՒՆԻ, պատկերազարդ հանդէս. . . . 4 50
ԾԱՆՕԹ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ, Յովհ. Դուրեանեանի . . . — 75
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ-ԻԴԷԱԼԻՍՏ Շիլլէր, պատկերազարդ, գրեց Ս. Թառայեանց. . . 3 —
Նոյնը փառակազմ. . . . 4 —
ԲԱՐԱԲԲԱ, Քրիստոսի ժամանակակից վէպ. Թարգմ. Ա. Պարզեանց. . . . 1 50
ԱՆԱՀԻՏ, Աղայեանի, նոր տպագրութիւն. . . . — 30
ԿԵԱՆՔԸ ԾՈՎԵՐԻ ԽՈՐՔՈՒՄ, Թարգմ. Ս. Մալխասեանի, 50 պատկերով. . — 30
ԵՐԱԶ կամ ՕՍԿԱՆ ՊԵՏՐՕՎԻՉՆ ԵԴԵՄՈՒՄ, ֆէյերիա մէկ գործ. Ա. Սարդարեանի. — 20
ՏԱՂՏԿԱԼԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Չեխովի, Թարգմ. Գ. Ա. . . . — 30
ԳՈՒՏՏՕՆ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ, Նոր-բառգիրք պատկերազ. ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ երկու հատորը միասին. 12 ֆր. 50

Նոյն տեղը վաճառվում են Փ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ հետեւեալ Թարգմ. աշխատութիւնները

	Ռէյնեկի աղուէսը	— 60	ՇԻԼԼԵՐ,	Աւազակներ, ողբերգութիւն.	— 50
ՍՄԱՅԼՍ,	Բնաւորութիւն	1 50	ՏՕԼՍՏՕՅ,	Ռոբինզօն, փոքր. համար.	— 20
»	Ինքնօգնութիւն.	1 50	»	Կոլոմբ, փոքրերի համար.	— 15
ԱՄԻՉԻՍ,	Սիրտ	1 —	ՀԱՅՑԷ,	Բէաթրիչէ, վէպիկ.	— 30
»	Ապէնիններից մինչև Անդերը.	— 20	»	Նօնցայի բերդը, վէպիկ.	— 30
ՌՈՒՍՏԵՄ	և Զոհրաբ.	— 20	ԻՐՎԻՆԳ,	Մահմեդի կեանքը	1 20

Գ ո ւ մ ա ր ո վ գ ն ո ղ ն ե ր ի ն զ ի ջ ո ւ մ ո վ:

Դիմել.—Книжный магазинъ „Гуттенбергъ“, Тифлисъ, д. Лалаева, на Дворцовой улицѣ, Г. Галустану. 2—3

Дозволено Цензурою. Тифлисъ, 19 Сентября 1903 г. Электропечатня Груз. Изд. Т—ва, Б. Ванкская ул.